

# Innhold

## Kapittel 1. Reformasjonen, døden og de døde 9

*Tarald Rasmussen*

Frelse, død og fortapelse 9

Skjærsild og avlat 11

Det hinsidiges topografi: Fra tredeling til todeling 14

Helvetet i tidlig protestantisk kultur 15

Minnekultur i fokus 17

Stand og kjønn 21

Minnekultur og konfesjonskultur 23

Den dansk-norske konfesjonskulturen 25

## Kapittel 2. Kunsten å dø 27

*Eivor Andersen Oftestad og Kristin Blikrud Aavitsland*

Den mest nødvendige kunst 27

Kroppens død og sjelens død 29

*Protestantisk ars moriendi?* 31

Leksvikeppet: Dødsleiet som abstrahert tablå 34

«Bli trofast inntil døden,  
så skal jeg give deg livsens krone» 36

Forbilledlige dødsleier 40

«Den Erlig oc Velbyrdig,  
nu salig Mand Knud Gyldenstiern» 41

Døden i livet 44

«En farlig og forskrekkelig landefare og omgangssyke» 45

Alt er tomhet 46

Døden - en seier 48

## Kapittel 3. Kirkerett og liturgi 49

*Arne Bugge Amundsen*

Kontroll og protest 53

Hedenskap og papisme 55

Adelens begravelser 56

Knappe ritualer og blomstrende praksis 58

Klokker, gravsteder og penger 60

Kontroll av nye grupper 62

Eneveldets systembygging

- 1680-årenes bestemmelser 64

Representativ offentlighet 66

## Kapittel 4. Minnekultur 69

*Eivor Andersen Oftestad og Kristin Blikrud Aavitsland*

De døde i kirkerommet: gravene og gavene 69

Minnetavler i kirkerommet 76

«Det som forgår, lever videre  
på billedtavlene»: Portrettet som minne 78

De døde i prekenen: Likprekenene i Danmark-Norge 83

*En sjanger for den danske høyadel* 85

*En sjanger for det fremvoksende borgerskap* 87

Minnestrategi og religiøs motivasjon 88

Mesén, forbilde og speil 89

## Kapittel 5. Kongens minne 91

*Arne Bugge Amundsen*

Den lutherske idealkongen 93

Minnerom for en luthersk fyrsteslekt 94

Kongelige begravelser 97

Klokker, peblinger og salmer 99

Litteraturens døde konger 102

## Kapittel 6. Adelsmannens minne 115

*Eivor Andersen Oftestad og Kristin Blikrud Aavitsland*

Kongens mann og folkets forbilde 115

Peder Iverssøn til Fritzøe 116

Adelstandens «ærlighet» og forbilledlighet 120

Barmhjertigheten 121

Troen 123

Adelsmannen fra Skjælland 124

På fruktene skal treet kjennes 126

Jacob Huitfeldt, lensherre i Trondheim 127

Den kristne ridder 132

**Kapittel 7. Til minne om presten** 137

*Tarald Rasmussen*

- Den nye presterollen 137
- Presten mellom det alminnelige og det hellige 140
- Presten som bokens mann 143
- Presten som familiemann 149
- Christen Svenningsen med familie, Søndeled kirke 151
- Johannes Hiermann med familie i Stavanger domkirke 154
- Jørgen Hansen med familie, Ørsta 155
- Christen Stephensen Bang og kone, Romedal 157
- Prestestanden og epitafiene 160

**Kapittel 8. Bondens minne** 161

*Arne Bugge Amundsen og Kristin Bliksrud Aavitsland*

- Storbonden Bjørn Tolleivson Frøysåk 165
- Teksttavlene fra Tomter (Vallset) kirke 170

**Kapittel 9. Kvinneminne** 173

*Eivor Andersen Oftestad og Kristin Bliksrud Aavitsland*

- Jomfru, hustru, mor og enke 173
- Jomfru Anne Jacobsdatter Trolle 173
- Hustru og mor: Elisabeth Pedersdatter (1547-1578) 177
- Hustruens dyder: fromhet og trofasthet 183
- Adskillelse og sorg 186
- Den særskilte kvinnekoden: Rakels søstre 189
- Reformasjon av barselsengen 190
- Barseldød som et gudbeagelig ideal 193

- Enken 194
- Dorothe Engelbretsdatter (1634-1716), enke og dikter 197
- Kvinnedød som forbilledlig 200

**Kapittel 10. Barnets minne** 203

*Eivor Andersen Oftestad og Kristin Bliksrud Aavitsland*

- Barna i epitafienes familieportretter 203
- En plante til evighetens hage: Luthers syn på barn og familie 204
- De døde barna i søskenflokket 207
- Udøpte spedbarn og håpet om oppstandelsen 211
- «Nå sitter vi glade i Kristi skjød» 213
- Likprekener over barn? 217
- Sorgen over de døde barna 220
- Tilbake til Gud 222

**Kapittel 11. De minneløse** 225

*Arne Bugge Amundsen*

- Udøpte barn 231
- Ære og frelse? 232

Oversikt over likprekener med særskilt tilknytning til Norge 235

Litteratur 243

Bildekrediteringer 255

Sted- og navneregister 259